

Людмила МАЗУРКЕВИЧ,
вчителька інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут»,
основ здоров'я та хімії Віньковецького ліцею

Робота з батьками щодо формування навичок безпечної поведінки у дітей

Сучасне суспільство характеризується наявністю численних загроз: від побутових і дорожніх ситуацій до небезпек в інтернеті. З іншого боку, відзначається брак досвіду для ефективного протистояння ризикам та прийняття безпечних рішень. Саме тому особливої ваги набуває роль дорослих, зокрема батьків, що виступають першими вихователями та наставниками дитини. Батьки не лише передають знання, а й формують звички, цінності та моделі поведінки, що стають основою для безпечного життя дитини.

Робота з батьками у цьому напрямі має на меті не лише ознайомити їх із ризиками, а й виробити ефективні педагогічні стратегії, що забезпечують формування усвідомленої та відповідальної безпечної поведінки дитини. Ефективним методом вважається організація тренінгів, під час яких батькам надаються теоретичні знання та створюються умови для практичного відпрацювання навичок. Саме інтеграція теорії та практики дає найкращий результат у вихованні відповідальної, обережної та водночас впевненої у собі дитини.

Теорія виховання наголошує, що засвоєння норм безпечної поведінки дитиною відбувається насамперед через приклад дорослого. За теорією соціального навчання А. Бандури, дитина копіює моделі поведінки, які бачить у найближчому оточенні [5]. Тому якщо батьки демонструють обережність, дотримуються правил дорожнього руху, відповідально користуються побутовими приладами, це поступово стає нормою і для дитини [6].

Важливим є й підхід Дж. Дьюї, який стверджував, що навчання повинно відбуватися через діяльність [7]. Це означає, що розмова з дитиною про безпеку буде ефективнішою, якщо її підкріпити практикою: відпрацюванням «правильних» дій у змодельованих ситуаціях (наприклад, перехід дороги на пішохідному переході, відмова від розмови з незнайомцем, правильне користування гаджетами).

Крім того, варто враховувати і концепцію розвитку емоційного інтелекту. Діти не завжди реагують логічно в небезпечних ситуаціях, тому батькам важливо навчити їх контролювати емоції (страх, паніку, цікавість), щоб вони могли діяти раціонально.

У педагогічній практиці значну увагу варто приділяти взаємодії з батьками, адже саме вони найбільше впливають на формування у дітей навичок безпечної поведінки. З перших зустрічей варто доносити, що головне — не лише знати правила, а й робити їх частиною повсякденного життя.

На початку роботи відзначалася поширена помилка: дитина «захищалася» лише заборонами з боку батьків. Вони говорили: «Не підходь», «Не бери», «Не йди», але не пояснювали причин. У результаті дитина не розуміла суті небезпеки, а лише відчувала контроль. Наголошується на необхідності формування усвідомленої поведінки через пояснення значущості правила та його ролі в уникненні проблем.

Під час зустрічей з батьками наводяться приклади з реального життя, які близькі дітям: дорожній рух, спілкування з незнайомими людьми, користування гаджетами. Обговорюється, як правильно пояснити ці ситуації дитині та як відпрацювати дії вдома, про що детальніше свідчить Таблиця 1.

Типові помилки батьків у вихованні безпечної поведінки та шляхи їх подолання

Типова помилка	Наслідок для дитини	Як виправити
Надмірні заборони без пояснень	Дитина не розуміє суті небезпеки, може порушувати правила з цікавості	Пояснювати причини та разом знаходити безпечні альтернативи
Агресивні зауваження («Ти знову неправильно робиш!»)	Формування страху, замкненість, невпевненість	Використовувати спокійний тон, підкреслювати правильні дії
Відсутність особистого прикладу	Дитина бачить протиріччя і не сприймає серйозно правила	Демонструвати правила власною поведінкою (завжди переходити дорогу на «зебрі»)
Недооцінка інтернет-небезпек	Вразливість до кібербулінгу, шахрайства	Обговорювати з дитиною правила користування мережею, встановити «цифрові межі»

Джерело: сформовано автором

Ще одна важлива частина роботи — вироблення сімейних правил безпеки. На зустрічах рекомендується батькам разом із дітьми складати «сімейний кодекс» — простий набір правил, що стосуються побуту, вулиці та інтернету, як показано у Таблиці 2.

Приклад «сімейного кодексу безпеки»

Сфера	Приклад правила
Дім	Не відчиняти двері незнайомим, не торкатися електроприладів без дорослих
Вулиця	Завжди повідомляти, куди йдеш; переходити дорогу тільки на зелене світло
Спілкування	Не брати подарунки від незнайомих людей; одразу повідомляти дорослим про підозрілу ситуацію
Інтернет	Не повідомляти особисту інформацію у соцмережах; обговорювати з батьками нові знайомства онлайн

Джерело: сформовано автором

У процесі такої роботи батьки усвідомлюють, що їхня роль — не лише контролювати, а й бути партнером для дитини, готовим пояснити, допомогти та підтримати. Поступово більше уваги приділяється щоденним дрібницям: як вони самі переходять дорогу, як реагують на небезпеку, як говорять про ризики. І саме це стає найефективнішим способом виховання.

Важливо розуміти, що робота з батьками щодо формування безпечної поведінки у дітей не обмежується лише окремими зустрічами чи тренінгами. Це системний процес, який вимагає постійного діалогу та взаємної довіри. Дієві результати досягаються за умови партнерства батьків і вчителів у вихованні: проблеми визначаються спільно, рішення знаходяться та відпрацьовуються у повсякденному житті.

Ще одна суттєва деталь — атмосфера відкритості. Якщо батьки відчують, що їх не засуджують за помилки, а допомагають їх виправити, вони охочіше йдуть на співпрацю. Наголошується, що головне — не минулі помилки, а нинішні дії. Такий підхід знімає бар'єри і сприяє тому, щоб батьки сміливіше ділилися власними труднощами у вихованні дітей.

Окремої уваги заслуговує роль сімейної культури спілкування. Якщо дитина зростає у середовищі, де дорослі вміють домовлятися, обговорювати проблеми та поважати один одного, вона швидше засвоєє і правила безпеки. Рекомендується організувати діалог з дітьми

не лише про небезпеки, а й про емоційний стан. Адже безпека — це не лише зовнішні правила, а й внутрішній стан довіри та впевненості у собі.

Завдання педагога полягає у створенні умов, де батьки відчують свою ключову роль у вихованні. Коли вони усвідомлюють, що саме їхня щоденна поведінка є головним прикладом для дитини, змінюється і сам підхід до виховання. Своєю чергою, присутність дорослих сприймається дитиною як підтримка, а не як обмеження. І саме це є запорукою формування відповідальної особистості, здатної діяти обачно й самостійно у складних життєвих ситуаціях.

Використані джерела

1. Мізерна С.А., Коломоєць Т.Г. Формування навичок безпеки життєдіяльності у дітей передшкільного віку. The 10th International scientific and practical conference «Actual trends of modern scientific research» (May 9–11, 2021). MDPC Publishing, Munich, Germany, 2021. 435 с.

2. Побута Д. Теоретико-методичні аспекти формування у дітей середнього дошкільного віку досвіду безпечної поведінки засобами ігрової діяльності. Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 8 від 26.04.2024 р.), 2024. 128 с.

3. Сорочинська О.А., Денисюк І.О., Олійник Д.С. Аспекти формування досвіду безпечної поведінки у дітей старшого дошкільного віку. Наука і техніка сьогодні. Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка», 2023, с. 451–460.

4. Цюман Т., Нагула О. Психолого-педагогічний супровід формування навичок безпечної поведінки дитини (на прикладі онлайн-курсу «Я вмію себе захистити»). Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка, 2021, № 36, с. 105–110.

5. Bandura A. Moral Disengagement: How People Do Harm and Live with Themselves. New York : Worth Publishers, 2020. 544 p.

6. Bandura A. Social Learning Theory. New York : Routledge, 2020. 232 p.

7. Dewey J. Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. London : Routledge, 2019. 408 p.